

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 393

Problemy rozwoju regionalnego i lokalnego

Redaktorzy naukowi
Małgorzata Markowska
Dariusz Głuszczyk
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Magdalena Kot
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-511-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Andrzej Prusek: Terytorialny aspekt rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej a polityka spójności.....	11
Alla Melnyk, Viktoriia Adamyk: Ubóstwo w regionach Ukrainy: przyczyny i skutki	19
Małgorzata Markowska, Danuta Strahl, Andrzej Sokółowski, Marek Sobolewski: Klasyfikacja dynamiczna regionów Unii Europejskiej szczebla NUTS 2 z uwagi na wrażliwość na kryzys ekonomiczny (obszar: zmiany w gospodarce).....	32
Krzysztof Malik, Karina Bedrunka: Efektywność strategiczna i alokacyjna polityki rozwoju regionu.....	45
Małgorzata Markowska: Ocena wrażliwości na kryzys gospodarstw domowych w unijnych regionach – analiza przestrzenno-czasowa	53
Anna Malina, Dorota Mierzwa: Wpływ globalnego kryzysu na procesy konwergencji gospodarczej krajów Europy Środkowo-Wschodniej.....	67
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Praktyki innowacyjne we współczesnej organizacji – uwarunkowania i tendencje.....	75
Beata Bal-Domańska: Propozycja poszerzonej miary bezrobocia	83
Waldemar A. Gorzým-Wilkowski: Województwo lubelskie – granica w polityce intraregionalnej a granice polityki intraregionalnej.....	93
Jakub Hadyński: Regionalny kontekst strategii Europa 2020 w Unii Europejskiej.....	102
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych jako czynnik rozwoju regionu turystycznego.....	111
Maja Kiba-Janiak, Tomasz Kołakowski: Dynamika i kierunki rozwoju inwestycji firm japońskich w województwie dolnośląskim	120
Iwona Maria Ładysz: Bezpieczeństwo ekonomiczne województwa dolnośląskiego a możliwości jego długookresowego rozwoju.....	133
Marek Obrębalski: Kontrakt terytorialny jako instrument wsparcia rozwoju regionalnego	142
Dorota Rynio: Strategiczne programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego integrujących się regionów w Polsce	154
Aleksandra Zygmunt: Poziom nakładów na B+R w Polsce na tle pozostałych państw Unii Europejskiej.....	163

Roman Sobczak: Ocena zależności między zasobami ludzkimi dla nauki i techniki a poziomem PKB <i>per capita</i> państw Unii Europejskiej.....	172
Justyna Zygmunt: Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju regionalnego na przykładzie województwa opolskiego.....	184
Joanna Augustyniak: Rola i znaczenie państwowych wyższych szkół zawodowych w procesie rozwoju regionu	193
Tomasz Madras: Niedobór infrastruktury transportu lotniczego jako bariera rozwoju gospodarczego regionów	202

Summaries

Andrzej Prusek: Territorial aspect of regional development in the European Union vs. cohesion policy.....	11
Alla Melnyk, Viktoriia Adamyk: Poverty in the regions of Ukraine: causes and consequences	19
Małgorzata Markowska, Danuta Strahl, Andrzej Sokolowski, Marek Sobolewski: Dynamic classification of the EU NUTS 2 regions in terms of vulnerability to economic crisis (area: changes in economy).....	32
Krzysztof Malik, Karina Bedrunka: Strategic and allocation efficiency of regional development policy.....	45
Małgorzata Markowska: The assesment of vulnerability to economic crisis in EU regions households – spatio-temporal analysis.....	53
Anna Malina, Dorota Mierzwa: The impact of the global crisis on the processes of economic convergence in the countries of Central and Eastern Europe (CEE).....	67
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Innovative practices in a contemporary organization – opportunities and tendencies	75
Beata Bal-Domańska: The proposal of extended unemployment measure	83
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Lublin Voivodeship – the border in intra-regional policy vs. limits of the intraregional policy	93
Jakub Hadyński: Regional dimension of the Europe 2020 strategy in the European Union	102
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Innovation of tourist enterprises as an incentive for tourist region development	111
Maja Kiba-Janiak, Tomasz Kolakowski: Investments of Japanese companies in the Lower Silesian Voivodeship – dynamics and directions of development	120
Iwona Maria Ładysz: Economic security of the Lower Silesian Voivodeship and capabilities of its long-term development.....	133
Marek Obrebalski: Territorial contract as an instrument of supporting of regional development.....	142

Dorota Rynio: Socio-economic development strategic programming of integrating regions in Poland	154
Aleksandra Zygmunt: The R&D expenditure level in Poland in comparison with other European Union countries	163
Roman Sobczak: The assessment of dependence between human resources in science and technology and GDP <i>per capita</i> level of the European Union countries	172
Justyna Zygmunt: Entrepreneurship as a factor of regional development on the example of Opolskie Voivodeship	184
Joanna Augustyniak: The role and importance of professional higher education in the development process of the region	193
Tomasz Madras: Deficiency of air transport infrastructure as a barrier to regional economic development	202

Dorota Rynio

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: dorota.rynio@ue.wroc.pl

STRATEGICZNE PROGRAMOWANIE ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO INTEGRUJĄCYCH SIĘ REGIONÓW W POLSCE

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGIC PROGRAMMING OF INTEGRATING REGIONS IN POLAND

DOI: 10.15611/pn.2015.393.15

Streszczenie: Wyzwania gospodarki globalnej w XXI w. i polityka UE w nowym okresie planowania stanowią specyficzne warunki do kreowania i realizowania strategii makroregionów. Makroregiony zyskują nowe możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego, jednak szczególnie istotne staje się powiązanie planowania strategicznego w tych obszarach z nowymi technologiami, innowacjami i usieciowieniem gospodarek. W świetle wytycznych nowego okresu programowania i Strategii Europa 2020 makroregiony dążą do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, poprawy dobrobytu społeczeństwa i jakości kapitału ludzkiego, rozwoju jednostek osadniczych oraz budowy sieci powiązań komunikacyjnych, które wpłynąć będą na spójność makroregionu. Strategie makroregionów w Polsce zostały powiązane horyzontem czasu, priorytetami i zadaniami z okresem programowania w UE, głównymi dokumentami krajowymi oraz unijnymi.

Słowa kluczowe: makroregion, Polska Zachodnia, Polska Południowa, Polska Wschodnia.

Summary: Challenges of global economy in the 21st century and the EU policy in the new planning period determine specific conditions for the creation and realization of macroregions strategies. Macroregions gain new possibilities of socio-economic development, but connecting strategic planning in these areas with new technologies, innovations and networking economies is particularly important. In the light of guidance of new programming period and Europe 2010 Strategy, macroregions strive for balanced socio-economic development, improvement of welfare society and quality of human capital, development of settlement units and building communication connection network, which will influence macroregion cohesion. Macroregion strategies in Poland has been connected with time horizon, priorities and goals of the EU programming period and the main national and EU documents.

Keywords: macroregion, western Poland, southern Poland, eastern Poland.

1. Wstęp

Obecnie w gospodarce światowej zachodzą szybkie i intensywne zmiany, wynikające ze zróżnicowanych przesłanek specyficznych dla danego obszaru, turbulencji związanych z kryzysem, procesów integracji i globalizacji, konkurencji, postępu naukowo-technicznego. Ruchy w gospodarce światowej i niepewność sytuacji inicjują procesy integracji na poziomie regionów. Regiony poszukują nowych możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym celu nawiązują współpracę z innymi jednostkami na tym samym poziomie podziału kraju. Inicjatywy oddolne samorządów województw, dotyczące współdziałania ponad regionami, mają na celu stworzenie nowej platformy osiągania priorytetów i dochodzenia do spójności dużej jednostki przestrzennej. Tworzone jednostki realizują wspólną ścieżkę rozwoju społeczno-gospodarczego. Duży obszar zyskuje przewagę skali i korzyści synergii. Podejście ponad regionami otwiera możliwość łączenia zadań i tworzenia spójnego obrazu zintegrowanego terytorium, a także długookresowego programowania działań na rzecz wzrostu całości obszaru objętego procesem integracji. Powstałe z połączenia megajednostki przestrzenne stanowią alternatywę dla samodzielnego trwania regionów w gospodarce światowej, gdzie podstawę utrzymania pozycji wyznacza możliwość konkurencji na rynku globalnym, sieć połączeń, posiadana: wiedza, informacja i zasoby oraz wielkość. Jednocześnie ewentualna ograniczoność swobody pojedynczego regionu jest nieznaczna w porównaniu z potencjalnymi korzyściami.

W Polsce funkcjonują trzy megajednostki przestrzenne: Polska Wschodnia, Polska Zachodnia i Polska Południowa¹. Podmioty będące ich składowymi podjęły oddolnie inicjatywę współpracy w celu zwiększenia stopnia integracji, realizacji inicjatyw społeczno-gospodarczych oraz przedsięwzięć ponadregionalnych. Współdziałanie regionów staje się wyrazem ich wewnętrznej potrzeby zainicjowania procesów udrożnienia przepływów, współpracy na rzecz osiągania wyższych celów, a także wspierania ponadregionalnych połączeń infrastrukturalnych i nawiązywania kontaktów transgranicznych. Makroregiony w Polsce są bezpośrednio powiązane z granicą państwa. Połączenia ponad granicą państwa stanowią dodatkowe źródło problemów, ale i możliwości dla danego obszaru.

Jednostki wewnętrzne, poprzez nawiązane wcześniej porozumienia, zasoby i realizowaną politykę, jako duże, połączone obszary wypracowują efekt synergii. Zadaniem podstawowym dla makroregionów jest opracowanie wspólnego sposobu postępowania, określenie stopnia spójności, do jakiego dążą, wskazanie priorytetów i celów oraz opracowanie strategicznego programu działania w długim okresie. Celem publikacji jest przedstawienie podstawowych cech i wytycznych strategii rozwoju społeczno-gospodarczego megajednostek przestrzennych powstających w przestrzeni Polski oraz przesłanek determinujących ich powstawanie. Ze względu

¹ Na etapie pisania artykułu w sensie statystycznym można było wyróżnić jeszcze obszar makroregionu Polski Centralnej, w późniejszym czasie rozpoczęto prace nad strategią Polski Centralnej.

na ograniczoną wielkość tekstu opisane zostaną wybrane elementy strategii rozwoju społeczno-gospodarczego makroregionów, z jednej strony powtarzalne lub podobne we wszystkich strategiach, z drugiej strony je różnicujące. W badaniu zastosowano – jako podstawową – metodę opisową (ze względu na stan prac związanych z tworzeniem nowych jednostek) opartą na dokumentach strategicznych opracowanych dla tej przestrzeni. Analiza tekstów źródłowych stała się podstawą badania.

2. Przesłanki tworzenia zintegrowanych ugrupowań ponadregionalnych

Intensywne zmiany zachodzące w gospodarce światowej, dążenia do współpracy i konkurencji determinują tworzenie jednostek przestrzennych (na poziomie ponadregionalnym), które zapewnią wyższą jakość funkcjonowania zarówno poszczególnych regionów wchodzących w ich skład, jak i powiązanej całości. Przesłanki do powołania makroregionów są zróżnicowane. Uwarunkowania gospodarki globalnej wymagają formowania jednostek przestrzennych silnych, konkurencyjnych, elastycznych i szybko reagujących na turbulencje. Integracja regionów wynika również przesłanek warunkowanych przez aspekty społeczne, gospodarcze, komunikacyjne i geograficzne oraz problemy czy też braki, z jakimi borykają się one w ujęciu ponadregionalnym [Rynio 2013]. Przesłanką tworzenia makroregionów jest sieć istniejących (przed połączeniem) powiązań, ugruntowane podstawy współpracy i bliskość terytorialna jednostek administracyjnych wchodzących w ich skład oraz kulturowe, społeczne i historyczne tradycje, zarówno te, które są wspólne, jak i te, które dany obszar jako całość wyróżniają z otoczenia. Dobrowolność przystąpienia i współpracy partnerów są w Polsce podstawami do tworzenia tych jednostek przestrzennych. Zawarte porozumienia mają charakter partnerski, co oznacza równość stron i ich samoistną aktywność w ramach nowej jednostki. Ten aspekt stanowi jednolite uwarunkowanie dla wszystkich powstających jednostek w kraju. Wspólne oczekiwania także stanowią przesłankę do współpracy. Programowanie na poziomie ponadregionalnym jest oparte na wspólnych uwarunkowaniach, celach, priorytetach i ścieżce ich osiągania. Dodatkowym argumentem za integracją jest chęć pozyskania korzyści skali oraz oczekiwane efekty synergii. Tendencja do jednoczenia poszczególnych jednostek administracyjnych ponad szczeblem regionalnym stanowi także pochodną istniejącej infrastruktury technicznej, która już obecnie i w istniejącym kształcie łączy regiony. Możliwości, jakie daje zjednoczenie dążeń, ich unifikacja oraz przyszłe inwestycje, zwiększają efektywność funkcjonowania megajednostek przestrzennych. Każdy z analizowanych makroregionów posiada indywidualny zestaw przesłanek wpływających na decyzję o zwiększaniu współpracy i powstanie nowej jednostki.

Makroregiony powstałe w Polsce charakteryzują się położeniem przygranicznym. Problemy, nierówności transgraniczne i bariery związane z tym uwarunkowa-

niem determinują aktywne działanie regionów na rzecz tworzenia większej jednostki, która przejmie na siebie część wyzwań stojących przed obszarem przygranicznym. Przesłanką do łączenia się regionów we wszystkich trzech megajednostkach przestrzennych jest również aspekt finansowy. Makroregion charakteryzuje się zdolnością do pozyskania środków finansowych, które są z reguły niedostępne mniejszym jednostkom administracyjnym ze względu na słabe „przebicie”, brak środków własnych, zbyt mały obszar oddziaływania skutków itp. W nowej perspektywie finansowej 2014-2020 łatwiej uzyskać środki finansowe na wsparcie przedsięwzięć wyższego rzędu, ukierunkowanych terytorialnie, integrujących cele ponad podziałami administracyjnymi. Przesłaniem do wspólnego działania jest możliwość uzyskania integracji przestrzennej, będącej konsekwencją współdziałania w makroregionie. W ramach makroregionu realizuje się zaprojektowane i planowane ciągi komunikacyjne udrażniające przepływy. Wspólne przedsięwzięcia mają na celu uzyskanie wyższego poziomu logistyki i logiki przestrzennej, niż mogłyby to zapewnić pojedyncze regiony. Powinno to odbywać się przy niższych kosztach finansowych i w krótszym okresie.

3. Strategie jednostek ponadregionalnych w Polsce – styczeń i rozdzielność

Makroregiony w Polsce obejmują swoim zasięgiem większość jednostek podziału administracyjnego państwa: Polska Wschodnia – 5 województw, Polska Zachodnia – 5 województw i Polska Południowa – 2 województwa. Na 16 województw w kraju 12 znajduje się w obszarze oddziaływania wspólnych strategii rozwoju społeczno-gospodarczego, opracowanych na potrzeby wspólnych dążeń tych regionów.

Polska Wschodnia to obszar integrujący 5 województw: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie oraz warmińsko-mazurskie. Jest to pierwsza w Polsce inicjatywa długookresowej współpracy, zaplanowana w tak szerokim zakresie. W 2008 r. Rada Ministrów przyjęła Strategię rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 [Strategia 2008]. Do 2013 r. w skali kraju był to jedyny tego typu dokument. Przesłanką podstawową do powołania makroregionu Polska Wschodnia były wewnętrzne i zewnętrzne różnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz konieczność „doganiania” pozostałych regionów w Polsce i regionów wykazujących średni poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w UE. Dodatkowe wsparcie makroregionu oraz współpraca regionów składowych przynosi efekty, jednak w nowym okresie programowania niezbędne pozostaje dalsze wspomaganie tej przestrzeni ze względu na stan jej gospodarki [Kozak 2014].

W poprzednim okresie programowania makroregion został objęty ponadregionalnym wsparciem w postaci Programu Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, środki finansowe przeznaczono na osiągnięcie spójności tego obszaru w wielowymiarowym ujęciu. Ze względu na zmieniające się warunki zapoczątkowano proces ak-

tualizacji strategii, który zakończono przyjęciem odnowionej strategii przez Radę Ministrów 11 lipca 2013 r. [Uchwała nr 121]. Środki finansowe na realizację Strategii pochodzą z UE (Funduszu Spójności, instrumentu „Łącząc Europę” (CEF) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego), budżetu państwa, budżetów samorządów (województw, powiatów i gmin), innych środków publicznych, środków prywatnych beneficjentów na wkład własny do projektów oraz środków pozyskanych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego [Uchwała nr 121, s. 74]. Dla przestrzeni Polski Wschodniej opracowuje się program operacyjny, który ma za zadanie wspomagać finansowanie i udrażniać proces inwestycyjny w nowym okresie programowania, projekt dokumentu został przedstawiony pod koniec 2013 r. [Program 2013]. Organizacja i ukierunkowanie procesu aktualizacji Strategii przeprowadzane są w oparciu o zasady: partnerstwa i współpracy; subsydiarności; selektywności celów oraz tematycznej, geograficznej i finansowej koncentracji działań przy jednoczesnym wsparciu dla endogennych potencjałów; mierzalności strategicznych celów oraz wieloszczeblowego zarządzania [Uchwała nr 121, s. 6].

Inicjatywa wypracowania Strategii dla Polski Zachodniej podjęta została przez 5 województw: dolnośląskie, lubuskie, opolskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Samorządy same dostrzegły potrzebę współpracy wykraczającej poza granice pojedynczych jednostek terytorialnych. Identyfikacja obszarów współpracy województw została zawarta w dokumentach wstępnych: Diagnostyce strategicznej Polski Zachodniej [Dziemianowicz, Szlachta 2011] oraz Założeniach Strategii Rozwoju Polski Zachodniej [Szlachta, Dziemianowicz, Nowicka b.d.], sporządzonych w celu wypracowania strategii rozwoju społeczno-gospodarczego tej przestrzeni. Strategia Rozwoju Polski Zachodniej 2020 przyjęta została przez Radę Ministrów 30 kwietnia 2014 r. Z punktu widzenia możliwości wdrażania Strategii kluczowe znaczenie będą miały zasady: partnerstwa i współpracy; koordynacji; wieloszczeblowego zarządzania rozwojem oraz zasada podejmowania decyzji w oparciu o dowody. Głównym źródłem finansowania działań przewidzianych w Strategii będą środki unijne zaprogramowane przede wszystkim w krajowych i regionalnych programach operacyjnych, w których przewidziane zostaną preferencje dla wyboru projektów o charakterze ponadregionalnym.

W dniu 8 stycznia 2014 r. Rada Ministrów przyjęła Strategię Rozwoju Polski Południowej do roku 2020 [Strategia 2014]. Makroregion Polski Południowej obejmuje województwa małopolskie i śląskie. Wdrażanie Strategii zostało powiązane z wieloma zasadami, które wspomagać mają konsekwentną realizację kierunków rozwojowych i efektywność zadań, są to: zasada partnerstwa, zasada kompleksowości, zasada programowania, zasada zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, przestrzennym, gospodarczym i środowiskowym (składają się na nią zasady: wysokiego poziomu ochrony; przezroczności/ostrożności; prewencji/zapobiegania; naprawiania szkód przede wszystkim u źródła; „zanieczyszczający płaci”); otwartości; efektywności inwestycyjnej; montażu finansowego oraz zasada monitorowania

i oceny. Głównymi instrumentami zapewniającymi finansowanie Strategii będą przede wszystkim krajowe programy na lata 2014-2020 oraz programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, a także środki z programów regionalnych dwóch województw na lata 2014-2020.

Instrumenty zaplanowane do użycia w poszczególnych strategiach bazują na tym samym zestawie narzędzi, które przez montaż finansowy mają zapewnić finansową ciągłość wykonania zaplanowanych przedsięwzięć. Struktura montażu finansowego jest dopasowana do sytuacji i możliwości danej jednostki przestrzennej. Zasady realizacji strategii wskazane w poszczególnych dokumentach wynikają ze specyfiki przestrzeni, uwarunkowań i konstrukcji programu. Zasada partnerstwa wykorzystana jest we wszystkich strategiach.

Wizja Polski Wschodniej, wynikająca ze Zaktualizowanej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, została sformułowana w następujący sposób: Polska Wschodnia jest makroregionem dynamicznie rozwijającym się z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, stopniowo i systematycznie poprawiającym swoją pozycję rozwojową i konkurencyjną w kraju oraz w Unii Europejskiej, który dzięki ponadregionalnym endogenicznym specjalizacjom gospodarczym skutecznie konkuruje w kraju i za granicą; dysponuje nowoczesnymi kadrami dla gospodarki opartej na wiedzy i skutecznie przeciwdziała społecznemu wykluczeniu; jest obszarem komunikacyjnie dostępnym i wewnętrznie terytorialnie spójnym. Wizja opisuje wielotorowy rozwój regionu do 2020 r., zgodny z potrzebami rynku globalnego i wytycznymi UE [Strategia 2013, s. 56].

Wizja sformułowana w SRPZ: „Polska Zachodnia – region dorzecza Odry [...] współpracujący, kreatywny, atrakcyjny, mobilizujący, otwarty”. Wizja ta bezpośrednio nawiązuje do specyficznego położenia geograficznego, będącego z jednej strony granicą państwa (granica na rzece), a z drugiej strony rzeka stanowiła przez wieki i zgodnie z tą ideą stanowić będzie w przyszłości podstawę rozwoju, komunikacji, wymiany i handlu. W ten sposób kończy się długi okres „odrotu” od rzeki i zapoczątkowuje się czas intensywnego wykorzystania jej w wielowymiarowym rozwoju Polski Zachodniej. W wizji podkreślono także istotne cechy gospodarki sieciowej, co wpływać ma na jakość funkcjonowania tego obszaru.

Wizja Polski Południowej wyrażona jest przez cel główny i cele szczegółowe. Kierunek rozwoju w długim okresie nawiązuje do podniesienia poziomu dobrobytu w makroregionie, jego atrakcyjności i nowoczesności z uwzględnieniem kluczowej roli wielkich miast położonych na tym obszarze. Partnerska współpraca podmiotów Polski Południowej wzmacnia potencjał makroregionu.

Wizje wskazane w strategiach poszczególnych makroregionów w Polsce są dopasowane do sytuacji w tych przestrzeniach. Wszystkie utworzone jednostki przestrzenne ukierunkowują się jednak na osiągnięcie wyższego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, kreatywność i konkurencyjność.

Głównym celem wskazanym w Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 jest: „wzrost wydajności pracy we wszystkich sekto-

rach gospodarki Polski Wschodniej”. Realizacja tego celu ma się odbywać w trzech obszarach strategicznych (innowacyjność, zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego, infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna) [Uchwała nr 121, s. 57]. Strategiczne kierunki działań określone w dokumencie to:

- budowa trwałych przewag konkurencyjnych poprzez działania na rzecz podnoszenia poziomu technologicznego zaawansowania i innowacyjności w obszarze wiodących endogenicznych ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych;
- wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań w Polsce Wschodniej przy jednoczesnym wzmocnianiu powiązań i intensyfikacji współpracy między kluczowymi uczestnikami systemu innowacji;
- przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy;
- wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy;
- przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem Polski Wschodniej;
- wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej;
- wzmocnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego Polski Wschodniej [Uchwała nr 121, s. 57].

Cel główny Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020 sformułowano następująco: „Polska Południowa nowoczesnym i atrakcyjnym regionem Europy” [Strategia rozwoju Polski Południowej 2014, s. 24].

Cel ten zostanie osiągnięty przez zrealizowanie trzech celów strategicznych:

- EuroPol górnośląsko-krakowski obszarem koncentracji innowacji i kreatywności, wyznaczającym trendy rozwojowe i wpisującym się w sieć najdynamiczniej rozwijających się metropolii europejskich,
- Polska Południowa przestrzenią partnerskiej współpracy na rzecz efektywnego wykorzystywania możliwości rozwojowych,
- Polska Południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu [Strategia rozwoju Polski Południowej 2014, s. 24-25].

Podstawowym celem przedstawionym w Strategii Rozwoju Polski Zachodniej jest: „Wzrost konkurencyjności Polski Zachodniej w wymiarze europejskim przez efektywne wykorzystanie potencjałów makroregionu” [Strategia rozwoju Polski Zachodniej, s. 41].

Dla jego osiągnięcia określono trzy cele rozwijające:

- Integracja przestrzenna i funkcjonalna makroregionu.
- Budowa oferty gospodarczej makroregionu.
- Wzmacnianie potencjału naukowo-badawczego makroregionu [Strategia rozwoju Polski Zachodniej, s. 41].

Cele podstawowe i szczegółowe zawarte w strategiach makroregionów są zróżnicowane. Obszary te w znacznym stopniu różnią się od siebie, dlatego nieefektywna byłaby unifikacja ich dążeń. Jednak można wskazać na pewne podobieństwa ukierunkowujące te przestrzenie na nowoczesność, inwestycje w kapitał ludzki oraz B+R. Strategie zostały tak sformułowane, aby makroregiony wykorzystywały w coraz większym stopniu zasoby endogeniczne.

4. Wnioski

1. Wyzwania gospodarki światowej determinują konieczność nowego podejścia do zarządzania w przestrzeni regionów. Jednym z możliwych rozwiązań dla regionów jest proces integracji, uwarunkowany zbiorem wspólnych cech i dążeń.

2. Programowanie strategiczne na poziomie ponadregionalnym ma za zadanie określić wspólną dla regionów składowych ścieżkę rozwoju społeczno-gospodarczego, cele, priorytety, procedury i kierunki kluczowych przedsięwzięć. Uwzględnić należy tu możliwości finansowe nowej jednostki przestrzennej.

3. Wspólne programowanie nie jest rzeczą prostą. Należy wziąć pod uwagę potrzeby obszarów integrowanych. Z jednej strony jest to przestrzeń o podobnych uwarunkowaniach, a z drugiej – różne jednostki funkcjonujące dłuższy czas w tej postaci, mające swoiste problemy, bariery i osiągnięcia.

4. W strategiach wyróżnione zostały obszary i działania newralgiczne dla rozwoju makroregionów jako całości. Jednocześnie podejmowane będą inicjatywy komplementarne na poziomie niższym niż ponadregionalny, których realizacja, pomimo iż przeprowadzona osobno przez każdy z regionów, pozwoli na pełniejsze wykorzystanie potencjałów całego makroregionu.

5. W dokumentach strategicznych założono jednakowy horyzont do 2020 r., który pokrywa się z programowaniem budżetowym UE oraz dokumentami strategicznymi krajowymi i wspólnotowymi. Zbieżność okresu programowania stanowi niewątpliwą zaletę tych dokumentów, gdyż pozwala w pełni wykorzystać dostępne wsparcie środkami UE oraz w momencie niezbędnej aktualizacji dostosować strategię do wytycznych nowego okresu budżetowego UE.

6. Strategie wskazują podobne źródła finansowania przedsięwzięć realizowanych zgodnie z ich zapisami. Jednocześnie te jednostki przestrzenne dążą do utworzenia specjalnych funduszy mających za zadanie wsparcie osiągania zapisanych w nich celów. Do tej pory pozytywnie proces tej zakończył się w przypadku Polski Wschodniej w poprzednim okresie programowania, w bieżącym okresie trwają prace przygotowawcze.

7. Identyfikując silne i słabe strony, potencjały i szanse rozwojowe makroregionów, opracowane strategie w pełni wpisują się w nurt nowego myślenia o polityce rozwoju, w której zasadnicze znaczenie ma podejście ukierunkowane terytorialnie. Charakterystyka określonego terytorium, w tym przypadku makroregionu, jego specyficzne cechy i uwarunkowania zdecydowały o kierunkach przyszłych interwencji. Z uwagi na swój zasięg terytorialny, zapisane w dokumentach działania koncentrują się na wyzwaniach ponadregionalnych, których rozwiązanie nie jest możliwe w granicach jednego województwa.

8. Samorządy samoistnie dążą do powołania jednostek przestrzennych działających ponad poziomem regionu, odczuwając brak ogniwa mogącego nawiązać partnerskie stosunki z jednostkami ponad granicą oraz zapewniającego spójność

w większym wymiarze na stosunkowo dużej przestrzeni, a także mogącego realizować cele wyższego rzędu niż połączenia infrastrukturalne bądź zapewnienie minimum socjalnego.

Literatura

- Rynio D., 2013, *Kształtowanie nowej polityki regionalnej Polski w warunkach globalizacji i integracji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Seria: Monografie i Opracowania nr 240, Wrocław 2013.
- Strategia rozwoju Polski Południowej do roku 2020. Załącznik do Uchwały nr 3 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Polski Południowej do roku 2020, M.P. z dnia 19 lutego 2014, poz. 152.
- Strategia rozwoju Polski Zachodniej do roku 2020, przyjęta przez Radę Ministrów 30 kwietnia 2014, http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_regionalna/polska_zach/dokumenty/Documents/Strategia_Rozwoju_Polski_Zachodniej_do_roku_2020.pdf.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 30 grudnia 2008, uchwała nr 278/08, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Aktualizacja. Załącznik do uchwały nr 121 Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2013, poz. 641, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013.
- Szlachta J., Dziemianowicz W., Nowicka P., b.d., *Założenia Strategii Rozwoju Polski Zachodniej (Przy współpracy, Urzędów Marszałkowskich Województw Dolnośląskiego, Lubuskiego, Opolskiego, Wielkopolskiego i Zachodniopomorskiego)*, GEOPROFIT, http://www.umwd.dolnyślask.pl/fileadmin/user_upload/Rozwoj_regionalny/SRWD/_04_04_2012_Zalozenia_Strategii_Rozwoju_Polski_Zachodniej_2.04.2012.pdf.
- Uchwała nr 121 Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2013 r. w sprawie przyjęcia zaktualizowanej Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, MP z dnia 8 sierpnia 2013, poz. 641.